

Ders : VAROLUŞÇULUK  
Anlatan : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SARP  
Dönem : 2025-2026 Bahar

### 3. HAFTA: ARİSTOCU KAVRAMCI ÖZCÜLÜK: ÖZÜ GÖKYÜZÜNDEN YERE İNDİRMEK

Değerli arkadaşlar, daha önceki dersimizde Eflatun'un o kusursuz "İdealar Dünyası"nı konuşmuştuk hatırlarsanız. Bugün ise felsefe tarihinin en büyük hocalarından birinin, kendi parlak öğrencisi tarafından nasıl eleştirildiğini göreceğiz. Konumuz: Aristotelesçi Kavramcılık.

Aristoteles, hocası Eflatun'un "özler (idealar) bu dünyanın dışında, apayrı ve aşkın bir evrendedir" fikrine çok net bir şekilde karşı çıkar. Metaforik bir ifadeyle Aristoteles, **özü gökyüzünden alıp yere indirmiştir**. Ona göre özler, nesnelerin dışında veya başka bir boyutta değil; bizzat o nesnelerin tam içindedir.

Peki bu sistem nasıl çalışır? Aristoteles'in bu yaklaşımını üç temel adımda inceleyeceğiz:

#### 1. Bireyden Özü Çıkarmak (Gözlem ve Akıl)

Aristoteles'e göre biz, bir şeyin "ne olduğunu" anlamak için başımızı kaldırıp başka bir evrene bakmayız; gözümüzü önümüzdeki somut örneğe dikeriz.

- **Soyutlama İşlemi:** Önünüzde duran "Ahmet" isimli bir adamı düşünün. Onu gördüğünüzde aklınız Ahmet'in boyunu, kilosunu, saç rengini veya yüzündeki çizgileri (yani onu Ahmet yapan o biricik, tesadüfi detayları) bir kenara bırakır. Zihniniz doğrudan onun içindeki "insan olma" özelliğini, yani türün evrensel özünü çekip çıkarır.
- **Kavramcılık (Konseptüalizm) Nedir?:** İşte bu noktada kavramcılık devreye girer. Özler, gökyüzünde kendi başlarına bağımsız bir dünya kurmazlar. Onlar sadece, biz düşünen varlıkların zihninde birer "**kavram**" olarak bulunurlar.

## 2. Bilimin Konusu: "Genel ve Zorunlu Olan"

Aristoteles bilimin sınırlarını çizerken çok ünlü ve katı bir kural koyar: *"Sadece genel ve zorunlu olanın bilimi yapılır."* Bilim, tek tek tesadüflerle veya istisnalarla değil, değişmez kurallarla ilgilenir.

- **Fare Pamuk Örneği:** Biyoloji bilimini düşünün. Biyoloji, sizin evde beslediğiniz, peyniri çok seven "Pamuk" isimli tek bir farenin kişisel alışkanlıklarıyla ilgilenmez. Bilim, bütün farelerin ortak özelliklerini (genel olanı) ve bir farenin fare olması için biyolojik olarak gereken temel yapıyı (zorunlu olanı) inceler.
- **Gerçek Bilgi Nedir?:** O halde bilmek; var olan tekil, sıradan bir nesneyi tanımak demek değildir. Gerçekten bilmek, o nesnenin temsil ettiği genel tipi ve onun uymak zorunda olduğu evrensel yasaları kavramaktır.

## 3. Ahlâkın Temeli: "Doğana Uygun Yaşa"

Eğer her şeyin içinde bir öz varsa, ahlâkın temeli de bu öze dayanmak zorundadır. Aristotelesçi anlayışta ahlâklı olmak, adeta doğuştan gelen bir "kullanım kılavuzuna" göre yaşamak gibidir.

- **Bıçak Metaforu:** Bir bıçağın özü (varlık amacı) "kesmek"tir. Eğer bir bıçak iyi kesiyorsa, özüne uygun davranıyor, yani "iyi bir bıçak" oluyor demektir.
- **İnsanın Özü:** İnsan için de durum tamamen aynıdır. Ahlâkçı, insanın özünde ne olduğunu belirler: İnsan düşünen, akıl sahibi ve toplumsal (politik) bir varlıktır.
- **Sonuç:** İyi ve erdemli bir hayat sürmek, insanın kendi özüne (doğasına) uygun davranması demektir. Kısacası ahlâk, tabiri caizse **"insan gibi insan"** olmaktan geçer.

### **Haftanın Tartışma Sorusu**

Arkadaşlar, Aristoteles'in bu muazzam mantık sistemini gördükten sonra, dersin başında konuştuğumuz "Varoluşçuluk" akımıyla aralarındaki o büyük çatışmayı alevlendirecek şu soruyu sizlere yöneltmek istiyorum. Lütfen bu soruyu varoluşçu bir perspektifle düşünün:

***"Bilim, 'insan' türünün genel özelliklerini (özünü) kusursuzca tanımlasa bile; benim şu anki bireysel korkularım, yarın yapacağım özgür seçimler ve dünyadaki o 'biricik' varoluşum, bir biyoloji veya psikoloji kitabındaki 'genel insan' tanımına tamamen sığdırılabilir mi?"***